

Rod Dreher

NE ŽIVITE OD LAŽI

Priročnik za krščanske disidente

DRUŽINA

VSEBINA

UVOD	9
-------------------	---

Prvi del: RAZUMEVANJE MEHKEGA TOTALITARIZMA

PRVO POGLAVJE

PREROK KOLAKOVIĆ	19
-------------------------------	----

DRUGO POGLAVJE

NAŠA PREDTOTALITARNA KULTURA	35
---	----

TRETJE POGLAVJE

PROGRESIZEM KOT RELIGIJA	59
---------------------------------------	----

ČETRTO POGLAVJE

PREBUJENI IN VSTALI KAPITALIZEM	79
--	----

Drugi del: KAKO ŽIVETI V RESNICI

PETO POGLAVJE

NIČESAR NE ČISLAJTE BOLJ OD RESNICE	107
--	-----

ŠESTO POGLAVJE

GOJITE KULTURNI SPOMIN	119
-------------------------------------	-----

SEDMO POGLAVJE

DRUŽINE SO CELICE ODPORA	135
---------------------------------------	-----

OSMO POGLAVJE

RELIGIJA, TRDNJAVA ODPORA	155
--	-----

DEVETO POGLAVJE

VSTATI V SOLIDARNOSTI	167
------------------------------------	-----

DESETO POGLAVJE	
DAR TRPLJENJA	183
SKLEP	
NE ŽIVITE OD LAŽI	205
ZAHVALA	211
OPOMBE	215

UVOD

Vselej obstaja zmotno prepričanje:

»Pri nas se to ne bi moglo zgoditi; pri nas take stvari niso mogoče.«

Vse zlo dvajsetega stoletja je mogoče kjerkoli na zemlji.

ALEKSANDER SOLŽENICIN ⁽¹⁾

Leta 1989 je padel Berlinski zid, z njim pa se je zrušil tudi sistem sovjetskega totalitarizma. Konec je bilo komunistične policijske države, ki je zaslužnjevala Rusijo ter polovico Evrope. Hladna vojna, ki je obvladovala drugo polovico dvajsetega stoletja, se je zaključila. V nekdanjih državah/ujetnicah sta se razcvetela demokracija in kapitalizem. Obdobje totalitarizma je prešlo v pozabo in nikoli več ne bo ogrožalo človeštva.

Takole nekako gre ta zgodba. Tudi sam sem, kakor mnogi Američani, verjel, da je grožnja totalitarizma za vselej mimo. Nato sem spomladi 2005 prejel telefonski klic razrvanega neznanca.

Šlo je za priznanega ameriškega zdravnika. Povedal mi je, da je njegova ostarela mama, češkoslovaška priseljenka v Združene države, preživela šest let svoje mladosti kot politična zapornica v svoji domovini. Bila je članica katoliškega protikomunističnega odpora. Zdaj, pri devetdesetih, je živela z njegovo družino, pred nedavnim pa je stara gospa svojemu ameriškemu sinu povedala,

da jo je trenutno dogajanje v Združenih državah spominjalo na čas, ko se je komunizem prvič pojavil na Češkoslovaškem.

Toda kaj je bilo tisto, kar je zbuvalo njeno skrb? Mediji so poročali o družbenoomrežnem besnilu, ki je obsedel drhal zoper neko picerijo v malem mestu v Indiani, katere evangeličanski lastniki so nekemu novinarju izjavili, da ne bi oskrbovali s hrano istospolne poroke. Grožnje – vključno z nekim uporabnikom družbenega omrežja Twitter, ki je objavil poziv ljudem, naj picerijo zažgejo – proti njihovim življenjem in njihovi lastnini so bile tako nesorazmerne s položajem, da so bili lastniki primorani restavracijo za nekaj dni zapreti. Medtem pa so liberalne elite, v medijih navadno tako nedopovedljivo pozorne na nevarnost množičnega ogrožanja življenja ter premoženja manjšin, ostale povsem brezbrizne do napada na picerijo, ki se je odvijal v okviru širše razprave o spopadu med istospolniškimi pravicami in versko svobodo.

V Združenih državah rojeni zdravnik je pojasnil, kako je vse življenje poslušal svarila svojih priseljenih staršev glede nevarnosti totalitarizma. Za to se seveda ni zmenil – saj to je bila vendar Amerika, dežela svobode individualnih pravic, ena sama nacija pod Bogom in vladavino prava. Amerika se je namreč rodila iz same zahteve po verski svobodi in bila vselej ponosna na prvi amandma ustave ZDA, ki jo je zagotavljal. In vendar je bilo tokrat nekaj v zvezi z dogajanjem v Indiani, kar je dramilo v njem misel: *Kaj pa, če sta imela starša prav?*

Zelo lahko se je takim stvarjem posmehiniti. Mnogi med nami imajo ostarele starše in so navajeni, da se z njimi, kadar kakšne kabelske novice razplamtijo njihov strah in tesnobo v zvezi s svetom, ki leži pred pragom njihovih vrat, pogovarjajo tako rekoč kakor z otroci. In tudi sam sem si domišljjal, da je pri ostareli češki gospe šlo za nekaj takega.

Toda bilo je nekaj v napetosti v zdravnikovem glasu ter v samem dejstvu, da je začutil potrebo kontaktirati novinarja, ki ga

sploh ni poznal, pa tudi v tem, da mi je dejal, kako bi bilo prenevarno, če bi uporabil njegovo ime, kar me je begalo. Njegovo vprašanje je tedaj postalo tudi moje vprašanje: kaj če priletna češka gospa opaža nekaj, česar mi ostali ne vidimo? Kaj če smo res soočeni z obratom k totalitarizmu v zahodnih liberalnih demokracijah, a ga ne moremo zaznati, ker si nadeva obliko, ki je drugačna od vseh minulih?

V naslednjih nekaj letih sem se pogovarjal z mnogimi moškimi in ženskami, ki so nekoč živeli pod komunizmom. Pobaral sem jih tudi, kaj mislijo o izjavi stare gospe. Ali tudi oni menijo, da življenje v Ameriki polagoma polzi proti nekakšni obliki totalitarizma?

Odgovor, pogosto izražen z zanosom, se je vselej glasil: *da*. Večinoma so bili nad mojim vprašanjem presenečeni in so menili, da so Američani glede tega obupno naivni. V dolgih pogovorih z nekaterimi priseljenci, ki so bili poiskali zatočišče v Ameriki, sem odkril, da so bili resnično nejevoljni, ker ostali Američani ne uvidijo, kaj se dogaja.

V čem je tičala podobnost med porajajočim se položajem na Zahodu in tistim, iz katerega so bili pobegnili? Navsezadnje pozna vsaka družba svoja pravila, pa tudi tabuje ter mehanizme, ki tabuje utrjujejo. Kar je onerazpoložilo tiste, ki so živeli pod sovjetskim komunizmom, je bila tale vzporednica: elite in elitne institucije so se odrekle nekdanjemu klasičnemu liberalizmu, ki je temeljil na obrambi pravic posameznika, ter ga nadomestile s progresivnim nazorom, v katerem je pravica razumljena kot nekaj, kar pripada najrazličnejšim skupinam. Spodbuja ljudi, da se prepoznavajo v skupinah – etničnih, spolnih ali drugih – in da razmišljajo o Dobrem in Zlu kot o dinamiki oblasti, ki poteka med skupinami. Tovrstne progresivce žene utopična vizija, ki jih sili, da na novo napišejo zgodovino in na novo izumijo jezik, v katerem naj bi izrazili svoje ideale družbene pravičnosti.

Ob vsem tem si ti utopični progresivci neutrudno prizadevajo, da bi prav tako spremenili tudi standarde mišljenja, govorjenja in obnašanja. Posledično pa nikoli ne moremo vedeti, kdaj nas bodo tisti, ki so na oblasti, začeli preganjati zaradi neprimernosti, ker smo rekli ali storili nekaj, kar je bilo dan poprej čisto sprejemljivo. Posledice zaradi kršenja novih tabujev pa gredo v skrajnosti, ki segajo od izgube sredstev za preživljanje vse tja do nepreklicne izgube družbenega ugleda.

Ljudje potemtakem lahko čez noč postanejo izobčenci zgolj zato, ker so izrazili politično nekorektno mnenje ali ker so na kak drug način izzvali progresistično drhal, ki prek družbenih omrežij in konvencionalnih medijev do skrajnosti stopnjuje svoj lov na čarovnice. Pod pretvezo »drugačnosti«, »inkluzivnosti«, »enakosti« ter podobnih skovank iz egalitarističnega žargona levica gradi neobvladljive mehanizme za nadzorovanje mišljenja in diskurza ter kot absolutno zlo marginalizira nosilce vsakršnega disenza.

Za Američane, ki doslej še nikoli niso živeli v tovrstnih ideoloških megljenicah, je težko jasno uvideti, kaj se dogaja. Karkoli to je, seveda ni natančna kopija življenja v državah sovjetskega bloka, s tajnimi policijami, gulagi, strogo cenzuro in materialnim osiromašenjem. Točno v tem pa tudi tiči jedro problema, nas opozarjajo emigranti. Dejstvo, da v primerjavi z razmerami v sovjetskem bloku življenje na Zahodu ostaja svobodno in zaznamovano z blaginjo, slepi Američane spričo naraščajočih groženj naši svobodi. Ob vsem omenjenem pa tisti, ki Zahodu jemljejo svobodo, to poskušajo zaviti v govorico žrtev, ki naj bi se same osvobajale od domnevnega zatiranja.

»Rodil sem se ter odraščal v Sovjetski zvezi in resnično sem zaprepaščen nad tem, kako je razvoj dogodkov pri nas podoben delovanju sovjetske propagande,« meni profesor, ki trenutno živi na Srednjem zahodu.

Prav tako odkrit je bil drug emigrantski profesor, to pot iz Češkoslovaške. Pripoveduje o tem, kako je pred približno desetlet-

jem pričel zaznavati nekakšne premike: njegovi prijatelji so denimo utišali glas in se ozirali preko ramen, kadar so izražali konservativne poglede. Kadarkoli je glasno izražal svoja konservativna prepričanja, so se Američani vznemirili in ves čas pogledovali po prostoru, da bi preverili, ali bi jih lahko kdo slišal.

»Ob tem sem odraščal,« mi je dejal, »toda nisem pričakoval, da se bo to lahko zgodilo tudi tukaj.«

In vendar: kaj je pravzaprav tisto, kar se dogaja tukaj? Progresistična – in v samem jedru protikrščanska – militantnost stanovitno prevzema vzvode v naši družbi; papež Benedikt XVI. jo je opisal kot »planetarno diktaturo navidezno humanističnih ideologij«, ki odriva vse, ki se z njo ne strinjajo, na družbeno obrobje. Papež Benedikt je to označil kot manifestacijo »duhovne moči Antikrista.«⁽²⁾ Ta duhovna moč se materializira v državnih in zasebnih institucijah, v korporacijah, v akademskem okolju in v medijih ter v preobraženih praksah vsakdanjega ameriškega življenja. Opolnomočujejo jo doslej še nepoznane tehnološke zmogljivosti pri nadzorovanju zasebnih življenj. Dejansko gre pravzaprav za to, da se nihče nikamor ne more več skriti.

Starokopitni trdi totalitarizem je prisegal na vizijo sveta, ki je zahtevala izkoreninjenje krščanstva. To si želi tudi novi mehki totalitarizem, sami pa nismo ustrezno oboroženi, da bi se ubranili pred njegovim bolj prihuljenim napadom.

Kakor vemo, je bil komunizem militantno ateističen, religijo pa je proglasil za svojega smrtnega sovražnika. Sovjeti in njihovi evropski zavezniki so pobijali duhovnike ter obsodili neskončno število vernikov, duhovnikov in laikov ter jih poslali v kaznilnice in delovna taborišča, kjer so bili mnogi podvrženi tudi najrazličnejšim oblikam mučenja.

Kaj pa dandanes? Zahodni svet je postal postkrščanski, pri čemer številni med tistimi, ki so rojeni po letu 1980, zavračajo religijo. To pomeni, da ne bodo le nasprotovali kristjanom, ko se bodo ti postavili za svoja prepričanja – predvsem v obrambo tra-

dicionalne družine, moških in ženskih spolnih vlog ter svetosti človeškega življenja –, ampak sploh ne bodo mogli razumeti, zakaj bi bilo treba tolerirati nestrinjanje, utemeljeno v kakršnemkoli religioznem prepričanju.

Ne moremo pa pričakovati, da se bomo lahko postavili po robu prihajajočemu mehkeemu totalitarizmu, če sami nimamo urejenega duhovnega življenja. To je sporočilo Aleksandra Solženicina, velikega protikomunističnega disidenta, Nobelovega nagrajenca ter pravoslavnega kristjana. Sam je verjel, da srčika krize, ki je porodila in obdržala pri življenju komunizem, ni bila politične, pač pa duhovne narave.

Potem ko je izid njegovega *Otočja Gulag* razkrinkal gnilobno načetost sovjetskega totalitarizma ter povzdignil Solženicina v globalnega junaka, ga je Moskva nazadnje izgnala na Zahod. Na koncu svojega prisilnega izgnanstva je Solženicin objavil svoj zadnji poziv ruskemu narodu z naslovom »Ne živite od laži!« V tem eseju je Solženicin ugovarjal trditvi, da je totalitarni sistem vsemogočen in da ga običajni moški ali ženske ne bi mogli spreminiti.

To je nesmisel, je poudarjal. Osnova totalitarizma je ideologija, sestavljena iz laži. Obstoj sistema je odvisen od strahu ljudi, da bi izzvali tiste laži. Pisatelj je dejal: »Naš pristop mora biti: *nikoli vede ne podpirajmo laži!*«⁽³⁾ Lahko tudi ne premoremo dovolj moči, da bi se javno izpostavili ter izrazili tisto, v kar resnično verjamemo, vendar lahko vselej zavrnejo, da bi zagovarjali tisto, v kar *ne* verjamemo. Lahko nimamo dovolj moči, da bi strmoglavili totalitarizem, toda v sebi in v svoji skupnosti lahko najdemo sredstva, ki nam omogočajo živeti v dostojanstvu in v resnici. Če že moramo živeti pod diktaturo laži, je dejal pisatelj, potem mora naš odgovor biti: »Naj se njihova oblast ne izvaja skozme!«

Toda kaj dandanes za nas pomeni ne živeti od laži? To je vprašanje, ki ga pričujoča knjiga raziskuje s pomočjo intervjujev ter pričevanj kristjanov in nekristjanov iz celotnega sovjetskega blo-

ka, saj so preživeli totalitarizem in delili z nami modrost, ki so jo pridobili skozi neizprosno te izkušnje.

Prvi del knjige zagovarja tezo, da navzlic svoji površinski permisivnosti liberalna demokracija slejkoprej degenerira v nekaj, kar še najbolj spominja ravno na tisti totalitarizem, nad katerim je slavila zmago v času hladne vojne. Raziskuje vire totalitarizma, pri tem pa razkriva zaskrbljujoče vzporednice med sodobno družbo in družbami, iz katerih se je porodil totalitarizem dvajsetega stoletja. V skladu s tem se osredotoča na dva svojevrstna dejavnika, ki določata vzpon mehkega totalitarizma: ideologijo »družbene pravičnosti«, ki obvladuje akademske kroge in mnoge druge prepoznavne institucije, ter nadzorno tehnologijo, ki je postala vseprisotna ne toliko s pomočjo vladnih odlokov, pač pa zaradi mamljivosti potrošniškega kapitalizma. Ta del se zaključuje s ponazoritvijo ključne vloge, ki so jo intelektualci odigrali med boljševiško revolucijo, in odgovarja na vprašanje, zakaj si ne smemo privoščiti, da bi se ideološkim ekscesom naše lastne političnokorektno inteligence kar mimogrede posmehnil.

Drugi del zelo podrobno razčlenjuje oblike, metode in vire odpora zoper laži mehkega totalitarizma. Zakaj predstavljata religija in upanje, ki ga zbuja, samo jedro učinkovitega odpora? Kaj ima pripravljenost, da bi trpeli, opraviti z življenjem v imenu resnice? Zakaj je družina najpomembnejša celica odpora? Kako nam zvesto prijateljstvo lahko vlije zanos v razmerah zatiranja? Kako se lahko učimo razkrinkavati lažna sporočila totalitarizma ter se boriti proti njegovim prevaram?

Kako so omenjeni zatirani verniki šli skozi vse to? Kako so zavarovali sami sebe in svoje družine? Kako so ohranili svojo vero, svojo integriteto, nenazadnje svojo razsodnost? Zakaj se počutijo tako tesnobno spričo prihodnosti Zahoda? Ali smo jih sposobni slišati ali bomo še naprej lahkomišelnostno ždeli v utvari, da se vse tisto pri nas vendarle ne more zgoditi?

Emigrantka sovjetskega rodu, ki poučuje na univerzi nekje globoko v samem srcu ZDA, izrecno poudarja, da bi morali Američani jemati ljudi, kakršna je sama, zelo resno.

»Nikoli ne morete napovedati, kaj bodo jutri ukrenili proti vam,« nas opozarja. »Sploh ne morete predvideti, kako bo lahko čisto normalna stvar, ki jo storite ali izrečete danes, jutri uporabljena proti vam, da bi vas uničila. To so reči, ki smo jih ljudje v Sovjetski zvezi že videli. Dobro vemo, kako to deluje.«

Po drugi strani pa me je moj češki emigrantski prijatelj svaril, naj sploh ne zapravljam časa s pisanjem te knjige.

»Če hočejo to razumeti, morajo ljudje to najprej doživeti,« je dejal cinično. »Vselej ko poskušam svojim prijateljem ali znancem razložiti sedanje dogajanje in njegov pomen, naletim na izbuljene poglede ali na neustrezne odzive.«

Morda ima prav. Toda v pomoč tako njegovim kakor svojim otrokom sem vseeno napisal to knjigo, da bi z njo dokazal, kako zelo se je motil.

Rod Dreher
NE ŽIVITE OD LAŽI
Priročnik za krščanske disidente

Naslov izvirnika: Live not by lies
© izvirnika: 2020, Rod Dreher. Vse pravice pridržane.
© za slovensko izdajo: Družina d. o. o., 2021

Prevod: Andrej Lokar
Jezikovni pregled: Matic Pavlič
Grafična priprava: Stanislav Oražem
Oblikovanje naslovnice: Melita Rak
Izdala in založila: Družina d. o. o.
Za založbo: Tone Rode
Naklada: 800 izvodov
Tiskano v Sloveniji
Ljubljana 2021

Več informacij o knjigah založbe Družina
na www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-662:32
329.12(73)

DREHER, Rod
Ne živite od laži : priročnik za krščanske disidente / Rod Dreher ;
[prevod Andrej Lokar]. - Ljubljana : Družina, 2021

Prevod dela: Live not by lies
ISBN 978-961-04-0825-3
COBISS.SI-ID 66823171